

Sudár Balázs

Lovasíjászok egy mongol régensnő pénzein

Töregene hátún Ögödej kán felesége volt, régensként ő irányította a Mongol Birodalmat 1241-től, férje halálától legidősebb fiának, Gүjүknek a megválasztásáig (1246). Pénzei ebből az időszakból valók.

Töregene a najman törzsből származott, amely eredendően török nyelvű volt, de azután elmongolosodott. Neve a mongol nyolc jelentésű *najman* szóból származik, és felmerült, hogy esetleg a török *szekizoguz* ('nyolc oguz') törzsszövetség nevére menne vissza. A najmanok a 12–13. században a mai Mongólia nyugati részén éltek (sőt, szállásterületük akár az Irtisig is elnyúlhatott), nesztoriánus keresztények voltak, és 1204-ben kerültek Dzsingisz kán uralma alá. Valószínűleg komoly szerepük volt a birodalom írásbeliségének megteremtésében és a kancellária létrehozásában. Ma mongol nyelvű najmanok élnek Belső-Mongóliában (a mai Kína északi részén), és az afganisztáni hazarák között. Ugyanakkor najman az egyik legnagyobb, kb. 2 millió fős kazak (kipcsak török nyelvű) törzs neve is.

Töregene najman származású volt, de felmenőiről hallgatnak a források. Biztosan nem származhatott alacsony sorból, mivel egy merkit – a 13. század elején még törökül beszélő mongol törzs – főemberéhez kívánták hozzáadni. Amikor azonban Dzsingisz kán 1204-ben legyőzte a najmanokat, Töregenét Ögödejhez, Dzsingisz harmadik fiához adták feleségül, második feleségként. Mivel azonban az első feleség gyermektelen maradt, ő került kiemelt helyzetbe öt gyermekével. 1229-ben nagykánná választott férje mellett intenzíven beleszólt a mongol politika alakításába. Ögödej 1241-ben bekövetkezett halála után pedig régensként öt éven keresztül ő vezette a birodalmat, míg 1246-ban fia, Gүjүk került a trónra. A nagyhatalmú fejedelemasszony nem sokkal később hunyt el.

A mongolok kezdetben nem pénzben mérték az értéket, ezért amikor a birodalom pénzverése megindult, külső mintákat követtek: keleten a kínai, nyugaton pedig az iszlám világ gyakorlatát. Tötenege dirhemeket veretett, amelyeket a Mongol Birodalom nyugati felében, Tebrízben, Nahicsevánban és Tifliszben (Tbiliszi) készítettek.

A dirhemek többsége – a különböző verések apró eltérései ellenére – egyforma: előlapjukon egy hátrafelé nyilazó lovas látható „Nagy Mongol Ulsz [Birodalom] Bég” (*Ulug Mugul Ulsz Bik*) felirattal, hátlapján pedig az Iszlám hitvallása: „Nincs más Isten Allahon kívül, Mohamed az Ő prófétája”. Az ábrázolásokon jellegzetes a hátraforduló lovas hosszú, kézben/csuklón tartott kantárszára, valamint a ló lábai között néhol előre, néhol hátra felé futó kutya (nyúl?) alakja.

Néhány vereten azonban a lovas nem hátrafelé, hanem előre lő, egyetlen, valószínűleg tebrízi vereten pedig nem is lovon ül: egy térdelő íjász lő egy madár felé, az ideget húzó kezében pedig két tartalék nyilat fog.

1.

Dirhem (2.92 gr), a verés helye és ideje ismeretlen.

<https://www.numisbids.com/n.php?p=lot&sid=472&lot=493>

2.

Dirhem, a verés helye és ideje ismeretlen.

<https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/236x/26/2f/6f/262f6fea183d8929ef87c6c45858f856.jpg>

3.

Dirhem (19 mm, 2.70 gr), a verés helye és ideje ismeretlen.

<https://www.cngcoins.com/Coin.aspx?CoinID=303663>

4.

Dirhem (19 mm, 2.89 gr), tebrízi veret, 1244. (*Spurlock Museum of World Cultures at Illinois*)

<http://www.spurlock.illinois.edu/img-DB/orig-digi/1971/1971.15/1971.15.3908.2.JPG>

5.

Dirhem, a verés helye és ideje ismeretlen.

<http://hordecoins.club/photo%20coins/Turakina-ar-01.jpg>

6.

Dirhem, a verés helye és ideje ismeretlen.

[https://images.vcoins.com/product_image/151/Z/6/zWF5w3EtKpx2cS7y9iENq8LpmGA46o.j](https://images.vcoins.com/product_image/151/Z/6/zWF5w3EtKpx2cS7y9iENq8LpmGA46o.jpg)
pg

7.

Dirhem (2.44 gr), a verés helye és ideje ismeretlen.

<https://www.sixbid.com/browse.html?auction=3637&category=83382&lot=3000927>

8.

Dirhem (2.38 gr), a verés helye és ideje ismeretlen.

<https://www.sixbid.com/browse.html?auction=3637&category=83382&lot=3000927>

9.

Dirhem (19 mm, 2.81 gr), Nahicseván, a verés ideje ismeretlen.

<http://emaxbid.com/m/lot-details/index/catalog/22/lot/2435/CHINGIZIDEN-GROSSMONGOLEN-T-ouml-regene-Khatun-639-644-H-1241-1246-Dirham-Nakhjavan>

10.

Dirhem (18 mm, 2.68 gr), a verés helye és ideje ismeretlen.

<https://www.numisbids.com/n.php?p=lot&sid=638&lot=279>

11.

Dirhem (2.74 gr), Tebríz, AH 642 (AD 1244).

http://media.liveauctiongroup.net/i/9628/10490450_1.jpg?v=8CDC8438760A590

12.

Dirhem (2.90 gr), Nahicseván, AH 642 (AD 1244).

http://media.liveauctiongroup.net/i/9628/10490449_1.jpg?v=8CDC8438760A590

13.

Dirhem (2.92 gr), a verés helye ismeretlen, AH 643 (AD 1245).

http://media.liveauctiongroup.net/i/9628/10490452_1.jpg?v=8CDC8438760A590

14.

Dirhem (23 mm, 2.67 gr), verési ideje ismeretlen, helye talán Gílán.

<https://www.cngcoins.com/Coin.aspx?CoinID=303664>

15.

Dirhem (19 mm, 2.71 gr), a verés helye és ideje ismeretlen.

<https://www.cngcoins.com/Coin.aspx?CoinID=303665>

16.

Dirhem (*The David Collection, Koppenhága*)

<https://www.davidmus.dk/en/collections/islamic/dynasties/il-khanids/coins/c84?back=1&show=comment>

17.

Dirhem (22 mm, 2.8 gr), datálatlan, talán tífiszi veret.

<http://www.anythinganywhere.com/commerce/coins/coinpics/isl-mong-a1976-1.jpg>

18.

Dirhem, a verés helye ismeretlen, 1244.

http://i3.cpcache.com/product/1211752726/dirham_of_great_khan_ogeday_1244_ad_coin_mongol.jpg?height=400&width=400&qv=90&AttributeValue=Canvas%20Art&Size=16x11

19.

Dirhem (2.38 gr), a verés helye és ideje ismeretlen.

<http://www.coinweek.com/expert-columns/mike-markowitz/coinweek-ancient-coin-series-coinage-mongols/>

20.

Dirhem (2.91 gr), a verés helye ismeretlen, AH 640 (AD 1242).

http://media.liveauctiongroup.net/i/9628/10490451_1.jpg?v=8CDC8438760A590

21.

Földirhem (1.41 gr), Tebríz, talán AH 642 (AD 1244/5). (*Peter Y. Chang Collection of Great Mongol Coinage*)

<https://www.cngcoins.com/photos/big/78001941.jpg>

**További, lovasíjászokat ábrázoló, de nem biztos, hogy
Töregenéhez köthető veretek**

<http://hordecoins.club/E-grim-1-1-Amir.html>

<http://hordecoins.club/E-grim-1-1-Amir.html>

© Photo by Konstantin Khromov. 2007

<http://hordecoins.club/E-grim-1-1-Amir.html>